

KLEDING EN HOOFDDOEK; DE SCHAAMTE VOORBIJ?

Zehra Özkaya

Iedereen kent wel het verhaal van Adam en Eva (in het Arabisch: Hawwa) die door Allah geschapen waren en in het Paradijs verbleven. Zij waren naakt, maar zagen dat niet, omdat ze zuiver waren en nog geen kennis hadden van kwaad. Pas toen ze met het kwaad in aanraking kwamen en van de verboden boom hadden gegeten, werd hun schaamte zichtbaar en begonnen ze zich te bedekken:

‘Toen zij dan van (de vruchten van) de boom geproefd hadden, werd hun schaamte zichtbaar en zij begonnen zich te bedekken met aanéngeregen bladeren van het Paradijs.’
(Soera al-‘Araaf, 7:22)

Kleding als symbool

Als we door de jaren heen kijken, dan zien we dat de mens zich altijd al in meer of mindere mate met kleding bedekt en verfraaid heeft. Daarnaast werd en wordt kleding ook gebruikt om iets duidelijk te maken over jezelf of over de groep waartoe je behoort. Vroeger ging de bruid altijd in het wit gekleed en drukte men gevoelens van rouw uit in het zwart. Bepaalde kleding paste bij een rang of stand, zoals de hoge hoed van de dokter of de notaris, of de boer met zijn pet. Nu zie je de hiphoppers met wijde broeken en T-shirts, of ‘gothics’ die in het zwart gekleed gaan en donkere make-up gebruiken. Kleding zegt niet alleen iets over jezelf, maar ook over het milieu waaruit je komt of (wilt komen) en je eigen opvattingen over dat milieu. Voor sommige mensen is kleding niet een middel om hun lichaamsvormen te bedekken, maar juist een middel om ze te accentueren.

Kleding als bedekking

Volgens de islamitische visie is kleding allereerst bedoeld om onze naaktheid te bedekken. Zo staat in soera al-‘Araaf (7:26):

O kinderen van Adam, voorzeker, Wij hebben u kleding neergezonden om jullie schaamte en versierselen te bedekken. En het kleed der Godvrezendheid, dat is het beste.’

In de Islam heeft het begrip ‘schaamte’ de betekenis van privé-aangelegenheid en niet van openbaar bezit. Zo hoort de lichamelijke aantrekkingskracht die bestaat tussen mannen en vrouwen, uitsluitend werkzaam te worden tussen echtgenoot en echtgenote, en besloten te blijven tussen de muren van hun huis. Onze profeet Mohammed (vzmh) heeft tegen Ali (ra) gezegd: “O Ali, je moet geen opeenvolgende blikken (op vrouwen) werpen. De eerste blik is voor jou, de tweede niet.” (Ahmad, Tirmidhi)

Dit is de illustratie van het principe van het in de onderstaande soera 24 genoemde ‘ghadd al basar’, het neerslaan van de ogen. Alle islamitische regels over kleding en omgangsvormen tussen de seksen zijn er op gericht dit schaamtegevoel, deze terughoudendheid, in stand te houden. De regels zorgen ervoor dat we op een zuivere manier met elkaar kunnen omgaan, zonder onze waardigheid te verliezen, en zonder bloot te staan aan bepaalde verleidingen. In soera an-Noer (24:30-31) staat in welke mate een vrouw zich hoort te bedekken:

‘Zeg (O Mohammed) tegen de gelovige mannen dat zij hun ogen neerslaan en hun kuisheid bewaken, dat is reiner voor hen. Voorwaar, Allah is Alwetend over wat zij bedrijven.(30) En zeg tegen de gelovige vrouwen, dat zij hun ogen neerslaan en hun kuisheid bewaken, en hun sieraad niet tonen, behalve wat daarvan zichtbaar is. En zij moeten hun sluiers over hun boezems dragen en hun schoonheid niet openlijk tonen, behalve aan hun echtgenoten, of hun vaders of de vaders van hun echtgenoten, of hun zonen, of de zonen van hun echtgenoten, of hun broers, of de zonen van hun broers, of de zonen van hun zusters, of hun vrouwen, of hun vriendinnen of de slavinnen waarover zij beschikken, of mannelijke helpers die geen begeerte meer hebben, of kleine kinderen, die nog niet op de schoonheid van vrouwen letten. En laten zij niet met hun voeten stampen om hun sieraden die zij verbergen te laten kennen. En keert jullie allen berouwwol tot Allah. O gelovigen, hopelijk zullen jullie welslagen.’ (31)

Ziena

De regels *‘(...) en hun sieraad niet tonen, behalve wat daarvan zichtbaar is. En zij moeten hun sluiers over hun boezems dragen en hun schoonheid niet openlijk tonen (...)’* doen altijd veel stof opwaaien.

Wat betekent schoonheid? Schoonheid (en sieraad) is in het Arabisch: ziena. In dit verband betekent het ten eerste de natuurlijke lichamelijke schoonheid, dus alles wat een vrouw mooi doet zijn, zoals haar gezicht, haren of lichaamsvormen. Ten tweede betekent het de verkregen, opgebrachte schoonheid, bijvoorbeeld sieraden, kleding, make-up en dergelijke. De meerderheid van de islamitische geleerden vat het op in de zin van elk soort schoonheid die de vrouw seksueel aantrekkelijk maakt.

In vers 31 is er verder sprake van een sluier, in het Arabisch khimaar. De Arabische vrouwen droegen in die tijd een lange jurk of tuniek, met een diepe opening aan de voorkant, zodat zij gemakkelijk hun baby's kon voeden. Op hun hoofden hing een khimaar die het hoofd bedekte en langs de rug af hing. De bedoeling van dit vers is dat de anders zichtbare borsten beter bedekt dienen te worden.

In een ander vers (33:59) wordt overigens een ander woord gebruikt, namelijk djilbaab, dat iets meer dan een hoofddoek is. Onder djilbaab wordt een tamelijke grote omslagdoek verstaan, die gebruikt wordt om hoofd, schouders en een deel van de romp te bedekken (zoals je bij Somalische vrouwen regelmatig ziet). Het resultaat is het verhullen van typisch vrouwelijke vormen.

Gezicht en handen

In vers 31 van soera an-Noer (24) staat ook: *‘(...) behalve wat daarvan zichtbaar is. (...)’*. Wat daar precies mee bedoel wordt, staat niet in de Koran. De Koran kan echter niet begrepen worden zonder kennis van de overleveringen van de profeet, de ahadieth. Onze profeet Mohammed (vzmh) heeft tijdens zijn leven laten zien en uitgelegd, hoe de verzen begrepen dienen te worden. Deze uitleg, en alles wat de metgezellen (sahaba) met de profeet hebben meegemaakt, hebben zij aan hun leerlingen doorverteld. Daardoor weten wij nu ook wat Allah bedoelde met: *‘behalve wat daarvan zichtbaar is’*. Dat staat namelijk in de volgende hadith: Aïjsja (ra) heeft overgeleverd dat Asmaa', de dochter van Aboe Bakr (ra) en dus de schoonzus van onze profeet Mohammed (vzmh), eens bij hem verscheen in dunne kleding die haar lichaamsvormen toonde. Onze profeet (vzmh) wendde zich af van haar en zei: "O Asmaa', als een vrouw de volwassenheid heeft bereikt, is het verboden iets van haar lichaam te zien, behalve dit en dit", en hij wees daarbij op zijn gezicht en zijn handen. (Aboe Dawoed) Dus het gezicht en de handen, en volgens de geleerden, wat nodig is om haar werk goed te kunnen doen. Speciaal voor de vrouwen wordt de familiekring aangegeven als de sfeer waarin zij zonder extra maatregelen of poespas hun werk kunnen doen.

Hoofddoek een symbool?

Tegenwoordig staat de hoofddoek weer volop in de picture. Regelmatig haalt het stuk stof het journaal of de krant. Nog steeds wordt een bedekte moslimvrouw gezien als een persoon die van haar vrijheid is beroofd, of onderdrukt wordt door haar man of familie. De hoofddoek kan een teken van onderdrukking zijn, maar ook van bevrijding en emancipatie. Daarnaast zou de hoofddoek je zelfs kunnen vertellen uit welk milieu je komt, of bij welke groep je wilt horen. Het is allemaal mogelijk. Het dragen van een hoofddoek is in elk geval een teken dat je bij de islamitische gemeenschap (oemma) wilt horen. Zoals in soera al-Ahzaab (30:59) staat:

‘O Boodschapper, zeg tot uw echtgenoten en dochters van de gelovigen dat ze (buiten) een overkleed aandoen. Dit is beter, opdat zij herkend kunnen worden en niet lastiggevallen zullen worden. En Allah is vergevend en genadevol.’

De bedekking beschermt een moslimvrouw tegen ongewenste blikken en meestal tegen vrijmoedig gedrag van anderen. De bedoeling van kleding in de Islam is je menszijn te waarborgen, niet om je vrouwzijn op de voorgrond te plaatsen. Een volledig naar islamitisch voorschrift geklede vrouw kan echter nog steeds wulps zijn in haar gedrag. Evenzo kan een minder bedekte vrouw door haar houding en gedrag geen twijfel laten bestaan over haar zuivere opvattingen. Het is niet wat je draagt, maar waarom; de intentie (niya) is belangrijk. De combinatie van uiterlijke en innerlijke reinheid leidt tot de beste resultaten.

Respect

Vaak worden, wereldwijd, moslimvrouwen met en zonder hoofddoek tegen elkaar uitgespeeld. Zonder dat we het beseffen zijn wij een pion in een politiek spel. In de bloeitijd van de Islam waren er veel verschillende meningen waarover, met de Koran en de overleveringen als uitgangspunt, gediscussieerd werd. De eenheid van de oemma betekende dan ook niet dat iedereen hetzelfde dacht, maar iedereen werd wel gerespecteerd. Dat is wat we bij AL NISA ook in de praktijk proberen te brengen; vrouwen met en zonder hoofddoek zijn welkom bij onze activiteiten en worden gerespecteerd.

Geraadpleegde bronnen:

- AL NISA Maandblad, Themanummer ‘hoofddoek’ uit de rubriek Marhaban, Jaargang 14, nr. 2, p. 6-10.
- Islamitisch Cultureel Centrum Nederland ICCN), *De Edele Koran*, Een vertaling van betekenissen ervan in de Nederlandse taal, Den Haag, 1996.
- Roelse, Salima, ‘Kleding en gedrag van de moslimvrouw’, in: *Qiblah*, Lente 1987, p. 32-38.